

A Termékenység Kútja

Valahol a messzi múltban még mindig ott lebegett anyja illata. Biztonság, százszázalékos ősbizalom, melegség, jóllakott nyugalom, örökkévalóság. Ilyesmi kötheti a fiát is az anyjához. Nem bánja. De azért néha idegesíti. Szeretné onnan kimozdítani. Ezért viszi a Termékenység Kútjához. De mondhatna Bőségszarut is, ha pontosan meg akarná nevezni, vagy még inkább Eleséglavinát, netán Táphegyet. Amúgy vízvezetésre szolgáló lefolyó a piac közepén, a zöldségárusok és a palántások között. Sötétlő csatornanyílás, ahova az utcaseprők rendszeresen bekotorják a piaci szemetet. Ha a lefolyó eldugul, a szeméttel megpakolt ládákat a nyomda felőli bejárathoz kell a hátukon kicipelniük. Amíg vagy az idő (mármint a rothadás és a fonnyadás közösen), vagy a piac adminisztrátora (éktelenül káromkodva) ismét kidugaszolja. Onnan kezdve megint oda sepernek be mindent. A túl zsíros, nehéz kantini táplálék mellett jól fog a Termékenység Kútjának rostgazdag kínálata. Búzát, kukoricát, rozsot, árpát, zöld leveleket, a karalábétól a lestyánig, dinnyeszeleteket, gyümölcsdarabokat talál itt, és a Kút adománya nem csupán a gyomornak tesz jót, hanem a léleknek is: ősi íz kavalkád tolul a nyelvére, ősrégi, ma már csak innen előkaparható szabadságíz.

A fia vonakodva tartott vele. Miért csupán őt vitte magával? Mert ő volt a legidősebb kölyke, ráadásul az egyetlen fiú. Erre nézvést egyébként nem akadt semmilyen magyarázat. Úgy sejtette, a Zöldszemű sok-sok fiút szülne neki, tucatnyi csintalan csemetét, akiket büszkén és boldogan hordozna ide. Bár szerette ezt az egyetlent is. Ragaszkodott hozzá, és a legszívesebben mindig maga mellett tartotta volna, nem másért, csakhogy biztonságban tudhassa. Jóllehet, ha hosszabb ideig lófrált a közelében, idegesítette. Az is, ahogy ő bánt vele. Semmivel sem volt megalégedve. Többnyire lenyelte bosszúságát, ami később mégis visszajött, és egyszerre zúdult szegény kölyökre. Türelmetlen és ingerült mozdulatokkal adta tud-

tára, hogyan kellett volna helyesen cselekednie, mi lett volna az ésszerű, gyors megoldás. Alighogy elindultak a piac felé, ő hátramaradt, egyfelől így nagykorúsította a fiút, másfelől persze ellenőrizte is, hogyan tájékozik. Amikor a fia rossz irányt választott, vagyis nem egészen rosszat, hanem csak kanyargósabbat, akkor ő se szó, se beszéd eltűnt az oldaljáraton, megelőzte a fiút, majd a főcsatornába visszatérve, alvást színlelve várta be, és amikor a fiú odaért, teátrálisan ásítózott, még a szemét is megdörzsölte. Onnan aztán ő ment elől.

A fia sokkal nyugább volt, mint ő, kevesebbet kellett lépnie. A kanális éles peremű toldásain is könnyebben átugrott; amikor fel kellett mászni az oldalfalon, majd a túloldalon leereszkedni, lihegés nélkül folytatta útját. Ennek ellenére nem gondolt semmit az apjáról. Sem rosszat, sem jót. Saját közömbössége sem rendítette meg, mert magáról sem gondolt semmit. Nem nyomasztották a felnőttek, nem voltak rossz előérzetei, nem félt a veszélyektől. Nem gondolta, hogy bármit is másképp kellene csinálnia. Hasonló korú kölykökkel ritkán találkozott. Amikor apjával élelemgyűjtésre indultak, néha összefutottak másokkal. Régebben a mozi pincéjében gyülekeztek. Amíg az öregek kilestek egy-egy ígéretes felszíni zugot, addig ők csapatostul várakoztak, a szokásos hancúrozásba merülve. Ilyenkor látta társain, mennyire feszültek, nyugtalanok, idegesek, és főképp mennyi gonoszság lakozik bennük. Legtöbbször nem bánták volna, ha apjuk nem tér vissza. Sőt, egymáson gyakorolták, hogyan fogják majd elroppantani a nyakát, ha már annyira magatehetetlen lesz, hogy semmire sem használhatják, vagy ha már minden kockázat nélkül átvehetik a helyét. Mindenki vezér szeretett volna lenni. Nem értette, miért. Ő soha nem állt be elsőknek, ha élelemre bukkant, soha nem kért külön zsákmányadagot.

Itt maradok a többiekkel, ám ne hidd, hogy különösebben élvezném.

Szívesebben jönnél velem?

Nem szeretném megzavarni társaságotokat, mert ha bátorok lennétek óhajomnak kifejezést adva veletek menni, idősebb társaidat biztosan zavarom, és ők emiatt megneheztelnének rád is.

Nem szabad mindig ennyire óvatosnak lenni, hiszen nem tudhatod, valóban rossz néven vennék-e döntésedet. Elképzelhető, hogy feltételezésed teljesen alaptalan, sőt, jelenléted rávezetné őket arra, hogy átértékeljék régimódi nevelési elveiket.

Nem szeretnék befolyásolni senkit sem.

Ahogy gondolod. Döntsd el, mit akarsz.

Köszönöm a bizalmat. Maradok, míg visszatértek.

De ha jönnél, akkor gyere.

Szívesen megyek veled, és szívesen maradok. Nekem mindegy.

Ne legyen mindegy.
Ahogy óhajtod.
Jó, maradj, elképzelhető, veszélyek leselkednek ránk.
Ne gondold, hogy félek a veszélyektől.
Akkor jössz?
Bocsáss meg, csak ismételni tudnám magam.
Kihozol a sodromból.

Akár így is társaloghattak volna, ám egyetlen szó nélkül zajlott le közöttük ez a párbeszéd. Maradt a többiekkel, míg apja az öregekkel becsérkészte a főtéri park környékét. Behúzódott a pince sarkába, és távolból figyelte társait. Rezignált megfigyelő volt. Amikor egyszer leszakadt a fal, és maga alá temette két társát, rezzenéstelenül megállapította, hogy ők voltak a hibások, mert ott hancúroztak, ahol nem kellett volna. Nem azért nem mozdult ki otthonról, mert félt valamitől is, hanem mert feleslegesnek érezte magát. Az volt az érzése, hogy már mindent kitaláltak helyette, és ő legfeljebb nézője lehet a zajló életnek. Annak sem látta értelmét, hogy ha a célhoz két lehetséges út vezet, akkor pár centi miatt azon gondolkozzék, melyik is a rövidebb. Nem, a gondolkozás felesleges, döntést lehet hozni gondolkozás nélkül is. Ugyanúgy, a vakmerőség, vagyis a döntés nélküli döntés is értelmetlen. Társai csodálták nyugalmaért, kimért modoraért. Rendíthetetlennek tartották, pedig nem volt az. A többiek vesztét a mohóságuk okozta. Falánkságuk nem ismert határt, mindent, ami ennalónak nézett ki, a gyomrukba tömtek. Akkor is, ha épp nem voltak éhesek. Ő nem ismerte az éhséget. Nem sarkallták érzetek, és még csak nem is sejtette, mennyire különleges tulajdonsága ez.

Vékony és hosszú lábait az anyjától örökölte, belső furcsaságait azonban az apjától. Ám ennek ellenére furcsaságairól soha nem az apjának, hanem kizárólag az anyjának számolt be. Már amennyire beszámolónak lehet nevezni bökdöseit, váratlan elvonulásait, tompa vakkantásait. Anyja felfogta az észrevehetetlen néma jeleket is, ám a furcsaságok mibenlétével mindenek ellenére az apja volt tisztában. Fia reggeli tekintetéből egyetlen pillantással kiolvasta az álmokat. Tudta jól, hogy a fia is álombarangoló, akárcsak ő, és valószínűleg már ő is eljutott azokra a helyekre, ahol szárnyas, fekete lényekkel, a halál titkos küldönceivel kell szót értenie.

Olyan is volt, hogy a piacot felseprő munkás a seprűnyéllel kiemelte a kanális nehéz vasrácsát, és a feltáruló lyukba sietősen eltüntette a szemetet. Ilyenkor óriási adag ömlött egyszerre a lefolyó aljába, növelve az eldugulás kockázatát. A Kékszűrű igyekezett minél hamarabb megbontani a kupacot, hogy az esetleges esőzésekor a víz szét tudjon folyni. Amennyiben a kanális eldugult, a bőségszaru sem működött tovább.

A csatorna amúgy nem vezetett sehová. Amikor a piacteret bekerítették, majd leaszfaltozták, akkor ideiglenesen alakították ki ezt a lefolyót, az azonban senkit nem érdekelt, hogy az a régi vezeték, ahova bekötötték, pusztán a csendőrlaktanya beomlott pincéjéig ér. Laktanyának nevezték, holott a csendőrség lényegében alig öt hétig működött benne, a gettó idején. A házat Borgida Jeremiás építtette, a lányai, a fiai, vejei is itt laktak, vele együtt, így aztán akár Sárközy Béla gettóparancsnok előzékenységének is mondható, hogy a ház alagsorában felállított „pénzverde” első kuncsaftja Borgida Jeremiás lett. Ordításai az udvarra is kihallatszottak, olyan szívzaggatóan, hogy legnagyobb gyermeke, Áron már nem bírta tovább, és rárontott az őrt álló csendőrré, aki mintha erre várt volna, villámgyors mozdulattal előrelökte puskáját, és a szurony szabályosan felnyársalta az elvakult rohanót. Az ájultra vert Borgida Jeremiást éjjelre lent hagyták a pincében. Amikor hajnal felé a hideg felrázta, megpróbált a homokos talajba pusztá kézzel vájt alagúton kimenekülni, ám a föld ráomlott, ő pedig odaveszett, ami egyben azt is jelentette, hogy sikerült kiszabadulnia Sárközy csendőrezredes karmai közül. Innentől kezdve a pénzverdében nem hagytak senkit őrizetlenül, igaz, innentől kezdve a pincének állandóan üzemelnie kellett ahhoz, hogy minden letagadott garast megmenthessenek a némaságból. Végül ’44 szeptemberében bombatalálat érte a házat, a romok eltakarítása után pedig lebetonozták a helyét, és e lebetonozott placcon kapott helyet a városi vasudvar.

A piac mindig is vonzotta a Kékszörűt, nem véletlenül bukkant a lefolyóra. Mivel nem kötötték be a városi hálózatba, mások nemigen tudtak róla. Ő sem árulta el senkinek, viszont a fiának mindenképpen meg kellett mutatnia. Rá akarta bízni a titkot. Nem kizárólag a bőségkanálisét. Azt remélte, hogy közben egyebet is megoszthat vele. A Zöldszeműhöz mégsem viheti. Mit látna belőle? Mit látna legnagyobb titkából? Egy idegen nőstényt. Zavartan téblábolna, nem tudná, hogyan viselkedjen, mit tegyen.

Sok mindenben különbözött tőle a fia, mintha nem is az ő vére folyna az ereiben. Ám a hallgatóságában nemző atyja magára ismerhetett. Mintha csak abból a tömény némaságból gyúrták volna, amely nemzésének aktusát megelőzte és követte.

Sokféle titok rejtőzhet a fiában is, és a meg nem mutathatónak, a ki nem fejezhetőnek talán pontosan e hallgatóság a foglalatja. Titok szólhat titokhoz.

Ahogy odaértek a piac kerítése alatt húzódó földalatti betonfalhoz, a fal pár centiméteres repedéséhez, megállt, visszanézett a fiá-

ra. Kimért mozdulatokkal megmutatta az átmászás módját. Ügyelni kellett, mert a résen túl keskeny támpillér vezetett le a régi, zsákutcás kanális aljába, és ha erről lecsúszna, akkor egyrészt a zuhanás okozhatna bajt, másrészt a mégoly szerencsés zuhanás után aligha lehetne visszakapaszkodni (a betoncső kifelé domborodó külső falán), és ki tudja, létezik-e másik kijárat. Bevárta a fiát a pillér tetején, készen arra, hogy ha kell, segítségére siessen. De nem kellett. Gondtalanul leértek a betoncsőbe. Innen pár méter a cél, biztonságos az út, nem kell agresszív hordáktól tartani; még a legveszélyesebb időkben sem kellett, amikor az éhezők egészen távoli vidékekről is beözönlöttek a városba, gyilkolni és fosztogatni.

Előfordulhat, hogy valaki hetedízigen visz tovább egy lezárt borítékot anélkül, hogy felbontaná?

Aligha volt járatos a genetikában, de azért sok mindenre rájöhetett. Többnyire ráérezett. Nemigen önthető tudományos tételekbe az efféle dolgok. Látott életerős hímekeket, akik iszapos aggyal kibújtak a napfényre, ott bolyongtak megmagyarázhatatlanul, amíg agyon nem csapták őket. De tébolyultságukat a mérge gyors szédülete okozta. Az ő megmagyarázhatatlan vágyakozása a mélyből gyökerezik, ám mindössze egy darabig bírja kitapogatni, a szív mélyének sötétségébe már nem ér le semmivel.

Ő vajon kitől örökölte kék színét? Melyik elfeledett őstől? És az ő apja vajon mit tett hozzá a mélyből csírázó titokhoz?

Arra emlékszik, hogy miután leválasztotta emlőjéről, az anyja teste idegenné vált, riasztóan megkeményedett, kiszagosodott. Akkor felfedezte az apját. Az apja testétől nem félt. Jó volt az illata, otthonos. Nem volt szaga a szájának sem. Majdnem mindenki szája bűzlyuk, az apját viszont nem érezte. Vajon az ő fia mit gondol az övéről? Talán még soha nem hajoltak egymáshoz lehelő közelségbe.

Ahogy ezt gondolta, a fia hátrafordult, és valamit cincogott, örömmel, igen, örömmel cincogott. Jaj, persze, megpillantotta a terülj terülj asztalkámat. A kanálisrácson beeső fényben hatalmas szemétkupac, valóságos zabahegy magasodott előttük: felnyúlt egészen a rácsig. Illata mennyei! Tomboló magözön, kukorica, búza, köles, friss, ropogós karalábélevél, sokféle egyéb, hersegő gyökér, káposzta, karfiol, porba panírozott túrómorzsa, avas szalonnahéj, kőkemény kenyérgalacsinok itt lent, a biztonságos odú mélyén. Teletömik magukat, és visznek a többieknek is. Legalább kóstolót. Ha ínségesebb idők jönnek, a magokra ráhulló por alól bármikor kibányászható az egész télirevaló.

A kilövellő spermában az összes tulajdonságnak benne kell lennie, másképp nem működhetne a faj.

Az ő apja soha nem esett kétségbe, ha menekülőjáratot kellett találnia. Egyszerűen nem volt előtte kilátástalan helyzet. Létrát fabrikált, a csodájára jártak a környékbeliek, mert egész egyszerűen hihetetlen volt, hogy ilyesmire képes. Összeszedte a drótdarabkákat meg az elhullajtott ágacskákat, lerágta göcsörtös végüket, és a dróttal bekötözte a fokokat. Járatlan utakat kötött össze, mert a létrákat vízszintesen előrecsúsztatva is használni lehetett. A rövidebbeket másra is bevethették, például szállításra. Amikor a gyorsaság szavatolta a mennyiséget, létrataragoncáikkal hatalmas adagokat tudtak egyszerre elvonszolni, az utánuk érkezők hoppon maradtak. Mindig dugig volt az éléskamrájuk. És ebben a létbiztonságban ő szabadon ábrándozhatott. Juthatott idő a merengésre, az álmodozásra, a kirívó vágyak ápolgatására. Amiben viszont anyjától kapott eligazítást. Mert anyja érzékeny volt, csupa figyelem, csupa önzetlenség. Soha nem ajnározta, soha nem kényeztette, soha nem mondta neki, hogy különleges vagy, de odaadó, kivételes szeretete ennek a különlegességnek lett világgá kürtölője.

Megtömték pofazacskójukat. A fia egyet szeretett volna, a karalábét, az láthatólag mindennél jobban faszcinálta, az izgalomtól reszketett a bajusza. De túl nagynek tűnt, túl érettnek is. Nem érdemes elvinni, felettébb hamar megromlik, befutja a penészvirág, elősködője a sötétségnek, kihajt rajta, kiszívja nedveit. A penészvirágot jobb kerülni, mert képes átragadni a belekre is, a testsötétben szívja tovább a nedveket, és a gyomor tartalma hiába távozik, hiába ürül ki, a penészvirág bent marad rendületlenül. Egyetlen intéssel lebeszélte róla. Aztán már ott jártak fent, a keskeny pillér tetején, ő átfordult a résen, a fiát várta, és ahogy előbukkant a fiú fizimiskája, annyi csalódás ült rajta, annyi bánat, hogy nem bírta megállni, intett neki, menjen, s hozza el a karalábéját.

Várt rá, ábrándozva.

Vajon a fia spermájában megvan-e ennek a lehetetlen kék színnek a borítékja?

Miért akarja tudni? Miért fontos neki? Tán szeretné bekötni magát egy tovább gördülő történetbe, amelynek nincs látható eleje, sem vége. Megtalálni benne az ő külön járatát, ahol aztán elmenekülhet a fekete szőrű küldöncök elől.

A fiú nem jön, pedig rég itt kellene lennie. Mi történt vele? Soha nem engedte el egyedül, most sem érti, miért tette. Önállósítani akarta, megszédülve az emlékektől? Jaj, a régmúlt letűnt világa semmire sem érvényes, használhatatlan, mit is remélt? Megbolydult az emlékektől, holott hagynia kellett volna őket a fenébe.

A Zöldszeműhöz is az emlékek sodorták. Szétfeslő borítékokból kiforduló vágyak.

Talán becsúszott, talán elvétette a pillért, és lecsalinkázott a betoncső alá. Az istenverte kölyök, mert folyton az anyja bundája mellett ül, lusta és buta, semmire sem fogja vinni az életben! Hagyni kell, hadd boldoguljon, ahogy tud. Ő hazamegy, nem érdeklí. Már indult is. Tett néhány lépést, ám aztán inaszakadtan mégis vissza, vissza!

Keresztülpréselődött a lyukon, lenézett, le a pillér mellett, inkább csak hallgatózott és szaglászott. Nem, semmi. Akkor talán a kanálisban történt valami, beöntöttek pont most abból a maró folyadékból, vagy vízsugárral kezdték szétmosni a kupacot, elárasztva vízzel a csövet. Nem tud úszni a szerencsétlen!

Rohant, a szíve majd kiesett.

És sötét képzetek megint.

Senkit nem látott, de szerencsére vizet sem. Minden mozdulatlan és változatlan. Talán továbbment, a pince felé, és hogy ott mi vár rá, az valóban hátborzongató. Ő egyetlenegyszer járt bent, halálra rémítették a hideg, kongó üregek, a kiöblösödő járatok, a megmagyarázhatatlan morajlás. Mintha földalatti folyó zúgna a mélyben. Egyszer majd talán nekiindul... De nem, ahhoz, hogy a pincéhez eljusson, át kellett rágnia a hegyen magát, ennek viszont nincs nyoma. Akkor mégiscsak leesett a pillérről, mégiscsak ott hever a betoncső alatt, eszméletlenül. Futás vissza.

Megáll a pillér peremén, előrenyújtva orrát, apró rándulásokkal szimatol, evező bajuszával terelve a levegőt orrlukaiba. Túl zaklatott, hogy minden molekulát gondosan elemezzon. Valamit kerítenie kellene, amin lemászhatna; az ő apja mindig talált valamit, hosszabb faág, biciklikülső, kerítésléc, akadt a közelben segítség.

Vissza a szemétkupachoz! Pánikosan mászott fel, mászott le, fejét forgatta, valamit keresett, de inkább csak a szeme, a nyaka, a mancsai kutakodtak, az agya nem dolgozta fel az észleleteket. Miért? Miért kellett magával hoznia? Érezte, hogy baj lesz. És miért kellett egyedül visszaengednie? Soha többé nem megy a Zöldszeműhöz, megfogadja, ha a fia épen előkerül, soha többé nem megy hozzá. És máshol sem találkozik vele. Ez a legnagyobb kincse, ezt tudja felajánlani. Találkozásai a Zöldszeművel. Légyottjai. Együttlétei. Rejtett élete. Mindenről lemond.

Talán a Zöldszemű lenne az, aki szárnyas fiakat szülne neki, repülő utódokat, akiket nem rántana a mélybe a gravitáció. De nem, nem érdeklí. Lemond róla.

Ám érezte, hogy felajánlása körül valami nem stimmel. Köntölve rossz irányt vesz. Érezte, hogy elveszítene valamit, ami fontos és igaz. Lerombolná a jót. Visszakanyarodna a régi életébe, megkövesedett hazugságai közé. Vigyoroghatna ismét a normalitás zsarnoksága.

Egy zsarnok isten zsarolja? Igen, zsarolja.

Kihúzott egy kaporszárat, azon talán leereszkeszhetne. A kupacnak támasztva méregette teherbírását, ám alighogy rászökkent, a kaporszár kétbicsaklott. Idefelé jövet a mellékjázatban belebotlott egy akácgyökérbe, azt kellene elrágna, azon leereszkeszhetne. Ámbátor az akácgyökér mint ha kőből volna, szinte elrághatatlan. Az apja a hársat használta létráihoz.

De ha mégsem zsarolja, akkor az iménti feltételezés miatt elkerülhetetlenül megorrol rá, és bosszúból öli meg a fiát. Nem zsarolás, hanem próbatétel? Próbára teszi az igazság istene, vajon arra vetemedik-e, hogy eldobja az igazságot? Hogy lemond az igaz életről, feladja salaktalan, megtisztult hitét? Mit tegyen?

Nem biztos, hogy a hazugság csak akkor felismerhető, ha birtokában vagyunk az igazságnak. Mert mi van akkor, ha az igazság maga a kimondhatatlan?

És akkor megpillantotta a fiát. Elmerülten rágcsálta a karalábét a kupac mellett, egy régebbi szeméthegy szétverhetetlen nyúlványa mögött. Fogantyút rágott neki. Ő ilyet el sem tudott volna képzelni. A karalábé fogantyúját az állkapcsára akaszthatja, és mint valami kosarat cipelheti, közben pedig látja az utat is maga előtt. Leleményes dolog.

Leroskadt a fia mellé. A pillantásából a fiú rögtön megértette, aggódott érte. Vigasztalóan megmutatta a karalábébőröndöt. Bólintott rá. Remélte, fia észreveszi szemében a csalódottságot is. A dühöt, az elégedetlenséget, a szeretetet.



Énzsöly Kinga: Baba